

A MŰANYAGTERMÉKEK KÖRNYEZETRE GYAKOROLT HATÁSÁNAK CSÖKKENTÉSÉRE IRÁNYULÓ SZABÁLYOZÁSRÓL

A műanyag kőolajból készülő, adalékok hozzáadásával, mesterségesen előállított anyag. A környezetben rendkívül lassan, legalább 400 évig, vagy egyáltalán nem bomlik le, égetése során adalékanyagaiból veszélyes anyagok szabadulnak fel. A második világháború végével megkezdődött a modern műanyag korszak, vagyis „a műanyag kor”. 1950 és 2007 között a műanyaggyártás a világon éves szinten 1,5 millió tonnáról 270 millió tonnára emelkedett, 2016-ban pedig már 335 millió tonnát tett ki.¹ Az ezredforduló után jelentős mértékben megnövekedett a műanyaggyártás.² A világon termelt összes műanyagtermék egyharmadát az egyszerűhasználatos műanyagok teszik ki.³

Európa a világ műanyagtermelésének 17 százalékát adja⁴, itt évente kb. 25 millió tonna műanyag hulladék keletkezik, ennek kevesebb mint 30 százaléka kerül újrahasznosításra. Egy átlagos európai polgár évente 4,8 tonna hulladékot termel, aminek a nagy része műanyagból készült csomagolóanyag⁵. Európában az összes műanyag-felhasználás 40 százalékát (2016) csomagolásra használják. A műanyag csomagolások körülbelül 95 százalékát elveszítjük egyszeri használat után. Bizonyos csomagolópapír-fajtákat újra lehet hasznosítani, azokat, amelyek fényes, csillogó anyaggal vagy műanyaggal borítottak, nem.

Európában a műanyag hulladék ártalmatlanításának legnépszerűbb formája az energetikai hasznosítás⁶, ezt követi a hulladéklerakókban történő elhelyezés, és csupán az összes műanyag hulladék 30 százalékát hasznosítják újra, ennek mértéke országonként változó.

¹ A világon eddig 8,3 milliárd tonna műanyagot gyártottak az 1950-es évek óta. A műanyagok 91 százaléka új termék, azaz nem újrahasznosított anyagból készül. GUTASSY Attila – GUTASSY Nimród Ferenc: *Környezetudatosság és energiahatékonyság*. Raabe Klett Kiadó, Budapest, 2019, 23. Lásd még: <http://kornyeztbarat.hulladekboltermek.hu/hulladek/hulladekfajtak/muanyaghulladek/> (2020. 01.15.)

² 2015-ben 320 millió tonna polimert gyártottak világszerte. A műanyag feltalálása óta összesen 8,3 milliárd tonnát gyártottak. Adatok forrása: <https://piacesprofit.hu/klimablog/20-dobbenetes-adat-a-muanyagszemeltrol/> (2020.01.15.)

³ Lásd még bővebben: <https://profitline.hu/A-%E2%80%99Eszivoszal-hatas%E2%80%9D-felkavarhatja-a-magyar-muanyagipart-is-401967> (2020.01.15.)

⁴ Lengyelország kivételnek számít, ott a műanyag feldolgozóipar a vezető iparág.

⁵ Adatok forrása: <https://profitline.hu/Hogyan-csokkentheto-a-muanyag-hulladek-mennyisege-400252> (2020.01.15.)

⁶ Európában több, mint 480 üzem létezik, ahol az összes keletkező hulladék negyedét égetik el. Svédország vezető szerepet tölt be, 800 ezer tonna hulladékot importál más országokból, hogy energiáival lássa el távfűtési

Az újrahasznosítás miatt összegyűjtött műanyag hulladék felét korábban EU-n kívüli (főleg ázsiai és afrikai) országokba szállították, mivel kezelésükre, ártalmatlanításukra az EU-n belül kevés lehetőség, technológia és forrás áll rendelkezésre. Kínába hajókon szállították a hulladékot, ahol befogadták a tisztítatlan és szétválogatatlan műanyagokat is. Ennek következtében a városokat folyamatosan szmog lepte el. 2018 elején Kína betiltotta az ilyen szállítmányok fogadását, csak a 99,5 százalékos tisztaságú anyagokat veszi át. Ezt követően Indonéziába, Malajziába és Vietnamba szállították a műanyag hulladékot, mára ezekből az országokból is visszaküldik a szállítmányokat.

A műanyag hulladékok jelentős része bekerül a természetes ökoszisztémákba, vizekbe. A műanyag szennyezi a tengert és a partokat, emellett a tengerben élő állatokra is nagyon veszélyes. A műanyag részecskék elfogyasztása megakadályozhatja őket a megszokott élelem megemésztésében és a műanyagban lévő kémiai anyagok káros hatással lehetnek rájuk.⁷

A tengerekben található hulladék legnagyobb részét az egyszerhasználatos műanyag termékek teszik ki, mint például a műanyag evőeszközök, poharak, cigarettacsikkek, vagy fültisztító pálcikák. Az óceáni áramlatok mozgása eredményeként hatalmas lebegő műanyag szigetek alakulnak ki. A legnagyobb ismert ilyen „szemétsziget” a Csendes-óceánban található.⁸ Egyes becslések szerint 2050-re az óceánokban több műanyag lehet, mint hal. Jelenleg is a tengerekbe kerülő „szemét” 80-85 százaléka műanyag.⁹

Elsődlegesen kezelni kell a műanyag hulladék folyamatosan növekvő keletkezésének és környezetbe – különösen a tengeri környezetbe – jutásának problémáját, annak érdekében, hogy a műanyagok életciklusa körforgásos legyen.¹⁰ Az Európai Unió célkitűzése, hogy a gazdasága *körkörös gazdasággá* váljon, azaz minimalizálja a keletkező hulladék mennyiségét, azt a mennyiséget pedig, amelynek a keletkezése elkerülhetetlen, minél nagyobb arányban hasznosítsa újra¹¹. A műanyag termékek jelentős negatív környezeti, egészségügyi és gazdasági hatása szükségessé tették külön jogi keret kialakítását e hatások hatékony csökkentése érdekében.

létesítményeit. Lásd még bővebben: HAWKEN, Paul (szerk.): *Visszafordítható*. HVG Könyvek Kiadó, Budapest, 2019, 44.

⁷ 2018-ban vetette partra a víz egy fiatal, nagy ábrárcset tetemét Spanyolország déli partvidékén, a Cabo de Palos nevű partszakaszon. A boncolás során az emésztőrendszerében 29 kg műanyag hulladékot szedtek ki. Lásd még: GUTASSY, 2019. 23.

⁸ Felülete több millió km², vastagsága 20-30 méter, és 87.000 tonnányi műanyagdarabból áll. 2018. szeptember 8-án vette kezdetét az Ocean Cleanup projekt, amelynek keretében megkísérik eltávolítani a Csendes-óceánon összegyűlt műanyag hulladék nagy részét. Az Ocean Cleanup tisztítórendszere nem képes begyűjteni az óceánokban lebegő apró műanyag részecskéket, de a nagyobb hulladékokat, például halászhalókat és csomagolóanyagok begyűjtése révén megakadályozza azok lebomlását és a táplálékláncba való bekerülését. Az első próbálkozások eddig nem jártak eredménnyel. GUTASSY, 2019. 24-25.

⁹ A folyókat, tavakat vizsgáló kutatások még elmaradnak a tengeri vizsgálatoktól.

¹⁰ Lásd bővebben: „Az anyag körforgás megvalósítása – a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv” című, 2015. december 2-i bizottsági közleményben meghatározott, a körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési tervvel összefüggésben a Bizottság „A műanyagok körforgásos gazdaságban betöltött szerepével kapcsolatos európai stratégia” című, 2018. január 16-i közleményében meghatározott, a műanyagokkal kapcsolatos európai stratégia.

¹¹ CSÁK Csilla – MARINKÁS György : *A KKE országok hulladékgazdálkodási szabályozása és azok konformitása az uniós joggal*. Miskolci Jogi Szemle, 2019/1. 2. kötet, 7.

Az egyszerűhasználatos műanyagokra nemrégén elfogadott Európai Uniói irányelv¹² és a műanyag újrahasznosítás egyre szigorúbb szabályozása miatt szemléletváltásra is szükség van, új innovációs megoldások szükségesek annak érdekében, hogy alternatív, környezetbarátabb módon váltsák ki a jelenlegi technológiákat, alapanyagokat.

Az Európai Unió a hulladékgazdálkodási szakterület szabályozását a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvben (a továbbiakban: Hulladék Keretirányelv)¹³ foglalt előírások hatályba léptetésével biztosította.¹⁴ A specifikus szabályozást számos irányelv biztosítja, úgy, mint például a csomagolásról szóló irányelv¹⁵, a hulladéklerakókról szóló irányelv,¹⁶ vagy az elemekről és akkumulátorokról szóló irányelv.¹⁷

A Hulladék Keretirányelv írja elő azt is, hogy 2020-ig a települési, valamint a településihez hasonló hulladékokból¹⁸ származó papír-, fém-, műanyag- és üveghulladék esetében az újrahasználatra való előkészítést illetve az újrafeldolgozást tömegében átlagosan minimum 50 százalékra kell növelni.

A Bizottság előrejelzése szerint 14 tagállam, köztük Magyarország esetében is fennáll a veszély, hogy nem fogják teljesíteni a 2020-ra elérendő 50 százalékos célértéket. További szakpolitikai intézkedések nélkül egyes tagállamok az 50 százalékos célértéket valószínűleg még 2025-re sem fogják teljesíteni.

A Hulladék Keretirányelv 2018-ban történt módosítása (2018/851/EU irányelv)¹⁹ során újabb célkitűzések jelentek meg a települési hulladék újrahasznosítására vonatkozóan. Az elvégzett felülvizsgálata nyomán új, ambiciózusabb célértékeket fogadtak el: 2025-ig 55 százalékos, 2030-ig 60 százalékos és 2035-ig 65 százalékos arányt kell elérni, azaz 2025-ig az újrahasználatra előkészített és újrafeldolgozott települési hulladék mennyiségét minimum 55 tömegszázalékra kell növelni; 2030-ig minimum 60 tömegszázalékra, 2035-ig pedig minimum 65 tömegszázalékra kell növelni.

¹² Az új szabályok hivatalos elfogadása az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/904 irányelvben. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/904 irányelve (2019. június 5.) egyes műanyagtermékek környezetre gyakorolt hatásának csökkentéséről. OJ L 155, 2019.06.12.

¹³ 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (2008. november 19.) a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről (OJ L 312., 2008.11.22.)

¹⁴ CSÁK–MARINKÁS, 2019. 6.

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 94/62/EK irányelve a csomagolásról és a csomagolási hulladékról (HL L 365, 31.12.1994, 10–23.) és az azt módosító az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/720 irányelve a 94/62/EK irányelvnek a könnyű műanyag hordtasakok felhasználásának csökkentése tekintetében történő módosításáról (OJ L 115, 6.5.2015. 11–15.). E körben említhető még: A Bizottság (2005. március 22.) határozata az Európai Parlament és a Tanács, csomagolásról és a csomagolási hulladékról szóló 94/62/EK irányelve szerinti adatbázisrendszerre vonatkozó formátumok létrehozásáról.

¹⁶ A Tanács 1999/31/EK irányelve a hulladéklerakókról (OJ L 182, 16.7.1999, 1–19.)

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/66/EK irányelve az elemekről és akkumulátorokról, valamint a hulladékelemekről és -akkumulátorokról, továbbá a 91/157/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről (OJ L 266, 26.9.2006, 1–14.)

¹⁸ A települési hulladék fogalmába nem tartozik bele a termelésből, a mezőgazdaságból, az erdőszetből, a halászatból, a szennyvízszikkasztó aknákból és a szennyvízhálózatból és a szennyvízkezelő művekből származó hulladék, többek között a szennyvíziszap, az elhasznált járművek illetve az építési és bontási hulladék sem.

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/851 irányelve (2018. május 30.) a hulladékokról szóló 2008/98/EK irányelv módosításáról 12.c.) ii. pontja

A szabályozás rendszerében az általános hulladék-szabályozás mellett külön kiemelem az egyes sajátos hulladékáramok, hulladékfajták közül a csomagolási – és műanyag-hulladékokat.²⁰

Az EU már 2015-ben szabályozta²¹ a műanyag nejlonzacsók használatát. Ezek a műanyag hordtasakok az 1994-es csomagolásról szóló irányelv²² értelmében csomagolásnak minősülnek, az irányelv külön intézkedéseket azonban nem határozott meg az ilyen hordtasakok felhasználására vonatkozóan. A csomagolási hulladékról szóló irányelv a környezetvédelmi szabályok és a termékre vonatkozó szabályok között egy átmenetet alkot.²³ A műanyag tasakokról szóló *2015/720/EU irányelv*²⁴ (a továbbiakban műanyag hordtasakok irányelv) már foglalkozik a felhasználással, korlátozza ezeknek a használatát, kötelezően előírja csökkenteni a mennyiségüket²⁵. A műanyag hordtasakokról szóló irányelv értelmében a tagállamok intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy a könnyű műanyag hordtasakoknak²⁶ a területükön történő felhasználásában tartós csökkenést érjenek el. A tagállamok által hozott intézkedéseknek ki kell terjedniük a következők közül az egyikre vagy mindkettőre: a könnyű műanyag hordtasak éves felhasználását személyenként 2019 végéig 90 darabban, 2025 végéig pedig 40 darabban maximalizálják, vagy garantálják, hogy 2018-at követően a vásárlók nem kaphatnak ingyen ilyen hordtasakot, azaz díjkötelessé teszik ezeket a zacskókat. 2018 májusától a tagállamok – amikor a 12. cikknek megfelelően a csomagolásra és a csomagolási hulladékokra vonatkozóan adatot szolgáltatnak a Bizottságnak – beszámolnak a könnyű műanyag hordtasakok éves felhasználásáról is.

A műanyagok körforgásos gazdaságban betöltött szerepével kapcsolatos európai stratégia (*COM (2018) 28 final*) célja egy olyan új műanyag-gazdálkodás megvalósítása, melynél a tervezés és az előállítás során az újrahasználatra, a javításra és az újrahasznosításra vonatkozó szempontokat teljes mértékben figyelembe veszik. A „körforgásos” műanyaggazdaság jellemzőit szem előtt tartva támogatni kell a beruházásokat és az innovatív megoldásokat. Cél, hogy 2030-ra az Unió piacára kerülő összes műanyag csomagolás újrafelhasználható vagy költséghatékonyan újrahasznosítható legyen.

2018 májusában az Európai Bizottság nyilvánosságra hozta az egyes műanyagtermékek környezetre gyakorolt hatásának csökkentéséről szóló irányelv javaslatát (*COM (2018) 340 final*). Ez a javaslat kiegészíti a 2018-ban módosított Hulladék Keretirányelv 9. cikkében megfogalmazott célkitűzést, melynek értelmében a tagállamoknak olyan intézkedéseket

²⁰ Lásd még: BÁNDI Gyula: *Környezetjog*. Szent István Társulat, Budapest, 2014. 467.

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2015/720 irányelve a 94/62/EK irányelvnek a könnyű műanyag hordtasakok felhasználásának csökkentése tekintetében történő módosításáról.

²² Az Európai Parlament és a Tanács 94/62/EK irányelve (1994. december 20.) a csomagolásról és a csomagolási hulladékról (OJ L 365, 1994. 12.31., 10–23.)

²³ Ezt a preambulum is megfogalmazza: „A csomagolási hulladék keletkezése megelőzésének legjobb módszere a csomagolóanyagok teljes mennyiségének csökkentése.” Elsődleges az újrafelhasználás, amikor az lehetséges, illetve az újrahasznosítás. A jelölési és azonosítási rendszer kötelező. Lásd még: BÁNDI, 2014. 481.

²⁴ Ennek az irányelvnek 2016. november 27-ig kellett megfelelniük a tagállamoknak. Lengyelországban pl. az irányelv átültetéséeként újrahasznosítási díjat kell fizetni a könnyű műanyag hordtasakok után.

²⁵ Műanyag fogalma alatt az 1907/2006 EK rendelet 3. cikkének 5. pontjában meghatározott polimert tartalmazó anyagot értjük, amelyhez adalékanyagokat vagy egyéb anyagokat adhattak, és amely a késztermék fő szerkezeti alkotóelemeiként funkcionálhat, kivéve a kémiaiilag nem módosított természetes polimereket.

²⁶ Könnyű műanyag hordtasak: olyan műanyag hordtasak, amelynek falvastagsága 50 mikronnál kevesebb.

kell hozni, amelyekkel megállítják a tengeri hulladék képződését. Kiegészíti továbbá a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvet²⁷, amely előírja a tagállamok számára annak biztosítását, hogy 2020-ra a tengervizek jó környezeti állapotot érjenek el. Abban az esetben is kötelességük a tengeri elhagyott hulladék kezelése, amikor az ellehetleníti a tengervizek jó környezeti állapotának elérését. A javaslat az Unió tengerpartjain leggyakrabban előforduló egyszerűhasználatos műanyag-hulladékok és a műanyagot tartalmazó halászeszközök²⁸ kezelése érdekében fogalmaz meg konkrét célkitűzéseket. A halászeszközökre vonatkozó intézkedések a *szennyező fizet elven*²⁹ alapulnak, és különösen az a céljuk, hogy a műanyagot tartalmazó halászeszközök gyártói vállaljanak felelősséget a termékeik hulladékfázisáért, ezen belül is elsősorban az elkülönített hulladékgyűjtést és – kezelést, az újrafeldolgozást és az újrahasznosítást javítva.

A Hulladék Keretirányelv rendelkezéseinek megfelelően az Európai Bizottság 2018. szeptember 24-én közzétette *COM (2018) 656 final* jelentését³⁰ a hulladékokkal kapcsolatos uniós szabályozás végrehajtásáról, melynek részeként megállapította, hogy a folyamatos fejlődés ellenére 14 tagállam –köztük Magyarország –esetében fennáll a veszély, hogy nem fogják teljesíteni a 2020-ra elérendő 50 százalékos célértéket.

A *2018/852/EU irányelv* a csomagolás és a csomagolási hulladék hasznosítására és újrafeldolgozására vonatkozó 94/62/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról szól. Az irányelv 7. cikke értelmében a tagállamok biztosítják, hogy 2024. december 31-ig kiterjesztett gyártói felelősségen alapuló rendszereket hoznak létre valamennyi csomagolásra vonatkozóan.

²⁷ Európai Parlament és a Tanács 2008/56 EK irányelve (2008. június 17.) a tengeri környezetvédelmi politika területén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról (a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv) (OJ L 164., 2008.6. 25., 19.)

²⁸ Halászeszközök: a halászatban vagy akvakultúrában használt felszerelés minden olyan tétele vagy eleme, amelyet a tengerek biológiai erőforrásainak célba vételére, kifogására vagy tenyésztésére használnak, vagy amely a tenger felszínén lebeg, és azzal a céllal lett telepítve, hogy a tengerek biológiai erőforrásait magához vonzza és kifogja vagy tenyessze. Forrás: Irányelvjavaslat egyes műanyagtermékek környezetre gyakorolt hatásának csökkentéséről (2018/0172 (COD)) Brüsszel, 2019. május 8. 3. cikk 4. pontja.

²⁹ a szennyező fizet elve: a hulladéktermelő, a hulladékbirtokos vagy a hulladékká vált termék gyártója felelős a hulladék kezeléséért, a hulladékgazdálkodás költségeinek megfizetéséért. A kezdetektől alapvető elve a környezetpolitikának. Az első akcióprogram is tartalmazta. Az Európai Bizottság 1972-es környezetvédelmi programra készített javaslatában megjelenik, hogy a környezetben kárt vagy szennyeződést okozó fizesse meg a szennyezésnek, valamint a helyreállításához szükséges intézkedéseknek a költségeit. A szennyező fizet, vagy felelősség alapelve alapján a keletkezett károkért helyt kell állni, a felelősségi eszközöket komplex módon kell alkalmazni. A környezethasználó büntetőjogi, szabálysértési jogi, polgári jogi és közigazgatási jogi felelősséggel tartozik a környezetre gyakorolt hatásaiért. De nemcsak a környezetet érintő negatív hatásokért történő felelősségvállalást tartalmazza ez az alapelv, hanem tágabb értelemben költségviselési kötelezettséget is magába foglal. Az EGK először 1975-ben határozta meg ajánlásában a szennyező fizet elvet. (Council Recommendation 75/436/Euratom, ECSC, EEC of 3 March 1975 regarding the cost allocation and action by public authorities on environmental matters, OJ L 194, 1975. 07.25. 1.) Az ajánlás 3. bekezdése a szennyező fogalmát az alábbiakban adja meg: „Szennyező az, aki közvetve vagy közvetlenül károsítja a környezetet, vagy aki olyan körülményeket hoz létre, melyek ilyen károokra vezethetnek.” Lásd még: BÁNDI, 2014. 84.

³⁰ A hulladékokkal kapcsolatos uniós szabályozás végrehajtásáról, és ennek részeként a települési hulladék újrahasznosítására/újrafeldolgozására vonatkozó 2020-as cél elérése terén elmaradó tagállamokra vonatkozó korai előrejelző jelentésekről.

2019 júniusában az Unió elfogadta az egyszerűhasználatos műanyagokra vonatkozó *2019/904 EU irányelvet* (a továbbiakban műanyag hulladék irányelv)³¹. Ez az irányelv a 94/62/EK és a 2008/98/EK irányelvhez képest különös szabályokat állapít meg (lex specialis). Ha ezen irányelv ellentétes valamelyik korábbi irányelv rendelkezésével, az új irányelv az irányadó.

A műanyag hulladék irányelv hatálya az egyszerűhasználatos műanyag termékekre, az oxidatív úton lebomló műanyagból készült termékekre³² és a műanyagot tartalmazó halászeszközökre terjed ki. A mikroműanyagok³³ nem tartoznak közvetlenül ezen irányelv hatálya alá, azonban hozzájárulnak a tengeri elhagyott hulladékhhoz. Az Unió arra ösztönzi a gyártókat, hogy szigorúan korlátozzák a mikroműanyag-tartalmat a készítményekben.

A szabályozás felveszi a harcot az európai tengerpartokon leggyakrabban előforduló egyszerűhasználatos műanyag termékekkel és a tengerekben hagyott műanyag halászeszközökkel szemben, mivel ezek együttesen a tengeri hulladék 70 százalékát³⁴ teszik ki. A szabályozás a tíz, az európai tengerpartokon legtöbbet előforduló műanyagterméket érinti, köztük a szívószálakat, műanyag evőeszközöket, tasakokat, keverőpálcákat, cigaretta füstszűrőket³⁵ és PET palackokat.

A műanyag hulladék irányelv értelmében az EU betiltja azon egyszerűhasználatos műanyag termékek forgalmába hozatalát, amelyeknek már létezik környezetbarát változata, amelyek esetében rendelkezésre állnak környezetbarát és megfizethető helyettesítők. Azon termékeknél, amelyeknél még nem állnak rendelkezésre megfelelő alternatívák, a hangsúlyt elsősorban a használat korlátozására fektetik tagállami intézkedések, gyártókra vonatkozó követelmények, valamint hulladékgazdálkodási előírások révén.

Az egyszerűhasználatos műanyag termékek felsorolását az irányelv melléklete tartalmazza. A műanyag fültisztító pálcikák, evőeszközök, tányérok, szívószálak, italkeverők, léggömb pálcikák, a polisztirolhabból készült kávéspoharak (vagyis a forró italok tárolására szolgáló thermo poharak), egyes élelmiszerek csomagolására szolgáló műanyagtárolók mellett a vékony nejlonszások forgalmazásának kivonása a piacról 2021-től történik meg.³⁶

³¹ Az EU Parlament 2019 márciusában megszavazta, majd a Tanács 2019 májusában elfogadta az irányelvjavaslatot, amely új korlátozásokat vezet be az egyszerűhasználatos műanyagtermékek esetében. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/904 irányelve (2019. június 5.) egyes műanyagtermékek környezetre gyakorolt hatásának csökkentéséről. OJ L 155, 2019.06.12.

³² Az oxidatív úton lebomló műanyag hordtasakok: olyan adalékanyagokat tartalmazó műanyagból készült műanyag hordtasakok, amelyek elősegítik a műanyag mikroméretű műanyagrészekkére történő széttörédezését. Ilyenek még például az ételtartók is.

³³ Különböző fizikai-kémiai hatások következtében a műanyag láncszerkezete aprózódik, így jön létre a mikroműanyag, ami 5 milliméternél kisebb részecskéket jelent.

³⁴ Az egyszerűhasználatos műanyagok aránya 50 százalék, a halászzal kapcsolatos tételek pedig 27 százalékot tesznek ki.

³⁵ A 2014/40 EU irányelv 2. cikkének 4. pontjában meghatározott dohánytermékek műanyagot tartalmazó szűrői az Unió tengerpartjain a második leggyakrabban előforduló egyszerűhasználatos műanyag. Sok műanyag zacskót úgy hoznak forgalomba, hogy azok biológiailag lebomlanak, és nem károsítják a környezetet. Ez azonban félrevezető lehet. Az úgynevezett „oxi-biodegradációs úton lebomló” zacskók olyan mikrorészecskékből állnak, amelyek láthatatlanul szennyezik a környezetet a lebomlás után, miközben azt a benyomást keltik, hogy semmilyen környezeti terhelést nem jelentenek.

³⁶ Costa Rica ambiciózus módon a 2021-es évet tűzte ki, hogy az egyszerűhasználatos műanyagoktól teljesen mentes országgá váljon, betiltva ezek használatát. A legdrasztikusabb törvényt Kenyában hozták. Az ország

A különböző, sajátos hulladékokra vonatkozó szabályozás alapvető gondolatát legjobban a Hulladék keretirányelv kiterjesztett gyártói felelősségre vonatkozó cikkével kapcsolhatjuk össze, amely szerint „Az ilyen intézkedések többek között a visszavitt termékek és a termékek használata után visszamaradó hulladék átvételét, a további hulladékgazdálkodást, továbbá az e tevékenységekért vállalt pénzügyi felelősséget foglalhatják magukban. Ezen intézkedések közé tartozhat a nyilvános hozzáférhető információ közlésére irányuló kötelezettség előírása is arra vonatkozóan, hogy a termék milyen mértékben újrahasználható és újrafeldolgozható.”³⁷ A tagállamokban a „szennyező fizet” elv alapján kiterjesztett gyártói felelősségi rendszereket is be kell vezetniük. Ez fedezi a hulladékeltakarítás szükséges költségeit. *Kiterjeszti a gyártó felelősségét*³⁸, azaz szigorúbban alkalmazott „szennyező fizet” elv érvényesül, amelyek célja annak biztosítása, hogy a termékek gyártói viseljék a pénzügyi felelősséget, illetve a pénzügyi és szervezési felelősséget a termék életciklusa során a hulladékká válást követően a hulladékkezelésért.” A műanyag termékek előállítóit kötelezik, hogy járuljanak hozzá termékeik hulladékkezelési költségeihez. Ez a halászati eszközökre, felszerelésekre is vonatkozik, a gyártók tartoznak felelősséggel a tengerekben hátrahagyott vagy elveszett halászhalók összegyűjtésének költségeiért és nem a halászok.

Gyártókra vonatkozó jelölési kötelezettségek előírását is tartalmazza az új irányelv. A gyártók kötelesek lesznek feltüntetni a műanyagok jelenlétét a termékben, és a nem megfelelő hulladékkezelés környezetre gyakorolt negatív hatását. A csomagoláson a helyes hulladékkezelésre is kell figyelmeztetni. A címkézési követelmények így az alábbiak: hogyan kell ártalmatlanítani, milyen káros hatása van a környezetre, mennyi műanyagot tartalmaz.

A tagállamoknak a műanyag hulladék irányelv hatályba lépését követően két év áll rendelkezésre az intézkedések kidolgozására. A intézkedések magukba foglalják a nemzeti fogyasztáscsökkentési célokat, a gazdasági eszközöket. 2021-ig kell átültetniük a nemzeti jogrendjükbe az uniós szabályokat, egyes tagállamok, mint például Franciaország, Nagy-Britannia vagy Olaszország hamarabb fogja ezt elvégezni. Magyarországon is folynak már közigazgatási szinten az egyeztetések, az irányelv alkalmazásáról még nem jelent meg jogszabály.

A tagállamoknak továbbá 2029-re az egyszerhasználatos műanyagtermékek 90 százalékát vissza kell gyűjteniük (például egy rendszeren keresztül, ahol a palack betéti díját visszakapják a vásárlók) újrafeldolgozás céljából. E cél elérése érdekében a tagállamok betétdíjas rendszert alakíthatnak ki, illetve a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerekhez meghatározhatnak elkülönített gyűjtésre vonatkozó célértékeket.

2021-től az EU betiltja tehát azokat az egyszerhasználatos műanyag termékeket, amelyek esetében rendelkezésre állnak környezetbarát és megfizethető helyettesítők. A többi

helyzete olyan súlyos, hogy 40 ezer dollár bírságra, vagy akár négy év börtönre is számíthat az, aki gyárt, elad, vagy akár csak használ műanyag zacskót. Számítalan más ország is szigorítja az egyszerhasználatos műanyagok használatát, különböző adókkal, részleges vagy akár teljes betiltással. Olaszországban államilag támogatottak, és ezért mára sokkal elterjedtebbek a biológiailag lebomló ún. Mater-Bi zacskók, míg Franciaországban a műanyag zacskók bizonyos fajtáinak használatát korlátozza törvény. Kína már 2008-ban részlegesen betiltotta a műanyag zacskókat, azóta 66 százalékkal csökkent a használatuk.

³⁷ Lásd még: BÁNDI, 2014. 481. , illetve Hulladék Keretirányelv II. fejezet 8. cikk (1) bekezdés

³⁸ A 2008/98 EK irányelv meghatározza a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerek általános minimumkövetelményeit. 3. cikkének 21. pontja, és a II. fejezet.

műanyagtermék esetében pedig a fogyasztás csökkentését, a szelektív gyűjtést, illetve az újrahasznosítás növelését írja elő.

Csökkenteni kell az üdítőskupakok, eldobható kávéspohár-fedelek használatát, és külön rendelkezések lépnek életbe a PET-palackokra: 2024-től csak olyanokat lehet majd forgalomba hozni, amelyek műanyagból készült kupakja és fedele hozzá van rögzítve az italtárolóhoz. Az új irányelv mellékeltében felsorolt műanyag italpalackoknak (PET-palack) 2025-re legalább 25 százalékukban, 2030-ra pedig már 30 százalékukban újrafeldolgozott műanyagot kell tartalmazniuk. 2025-re pedig a PET palackoknál 90 százalékos újrahasznosítást jelöl meg kötelező célként.

A magyar hulladékgazdálkodás szabályozása főbb elemeiben megfelel az uniós előírásoknak. A hulladékról szóló irányelvet a hulladékról szóló *2012. évi CLXXXV. törvény* ültette át a magyar jogrendszerbe, míg annak gyakorlati végrehajtásáról annak végrehajtási rendeletei,³⁹ valamint az *Országos Hulladékgazdálkodási Terv*⁴⁰(HGT) gondoskodik⁴¹.

A termékdíj, betétdíj környezethasználattal összefüggő díjfizetési kötelezettségek, egy adott anyag illetőleg termék jellegéhez kapcsolódik és ezáltal nagy jelentősége van a kiterjesztett gyártói felelősségnek. A kiterjesztett gyártói felelősség alárendelten jelenik meg a hulladékgazdálkodással kapcsolatos teljes felelősséghez képest.⁴² A környezetvédelmi termékdíj, mint gazdasági ösztönző bevezetése a környezetvédelmi törvény elfogadásának időszakára nyúlik vissza. Magyarország már az uniós szabályozást megelőzve termékdíjat vezetett be bizonyos termékekre, így a műanyag csomagolóanyagokra is. Termékdíj köteles termékek például a műanyag csomagolószerek, az egyszer használatos műanyag edények, műanyag lap, lemez, fólia, műanyag eszközök áruk csomagolására, műanyag dugó, kupak (csomagolószerek) továbbá az egyéb műanyag termékek (műanyagból készült virág, fa-, levél- és gyümölcsutánzat) is. Emelkedtek a díjtételek a könnyű műanyag zacskókra, illetve egyszer használatos műanyag termékekre vonatkozóan is. Jelenleg a műanyag bevásárló táska és az egyéb műanyag termék (művirág) termékdíj tétele a legmagasabb az összes

³⁹ 292/2013.(VII.26.) Korm. rendeletet a nem rendszeres hulladékszállítás szabályairól és az ennek során eljáró állami szervek kijelöléséről; 310/2013. (VIII.16) Korm. rendeletet a hulladékgazdálkodási tervekre és megelőzési programokra vonatkozó részletes szabályokról; 317/2013.(VIII.28.) Korm. rendeletet közszolgáltató kiválasztásáról és a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási szerződésről; 318/2013.(VIII.28.) Korm. rendeletet a hulladéklerakási járulék megfizetéséről és felhasználásának céljáról; 385/2014. (XII. 31.) Korm. rendelet a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás végzésének feltételeiről; 439/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet a hulladékgazdálkodási tevékenységek nyilvántartásba vételéről, valamint hatósági engedélyezéséről; 309/2014 (XII.11.) Korm. rendelet a hulladékkal kapcsolatos nyilvántartási és adatszolgáltatási kötelezettségekről (felváltotta a 440/2012. Korm. rendeletet); 442/2012 (XII.29.) Korm. Rendelet a csomagolásról és a csomagolási hulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységekről; 197/2014 (VIII.1.) Korm. rendelet az elektromos és elektronikus berendezésekkel kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységekről (443/2012 Korm. rendelet helyett); 369/2014 (XII.30.) Korm. rendelet a hulladékká vált gépjárművekről (444/2012 Korm. rendelet helyett); 445/2012 (XII.29.) Korm. Rendelet az elem- és akkumulátorhulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységekről; 246/2014. (IX. 29.) Korm. rendelet az egyes hulladékgazdálkodási létesítmények kialakításának és üzemeltetésének szabályairól.

⁴⁰ Országos Hulladékgazdálkodási Terv 2014-2020 (A 2014–2020 közötti időszakra szóló Országos Hulladékgazdálkodási Tervről szóló 2055/2013. (XII. 31.) Kormány határozat)

⁴¹ CSÁK–MARINKÁS, 2019. 10-11.

⁴² Lásd bővebben: CSÁK Csilla: *A hulladékgazdálkodási költségek viselésének fedezeti rendszere*. Journal of Agricultural and Environmental Law, 2014/16. 63-64.

termékdíj köteles termék közül, ez 1900 Ft/kg. Az egyéb műanyag termékek után kilogrammonként 57 Ft termékdíjat kell fizetni.⁴³

A 442/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet a csomagolásról és a csomagolási hulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodási tevékenységekről szól. Ennek értelmező rendelkezései között megtalálhatjuk a műanyag, a műanyag zacskó és a könnyű és nagyon könnyű műanyag zacskó fogalmát.⁴⁴ A kormányrendelet 9.§ (2) bekezdése szerint⁴⁵ el kell érni, hogy az egy naptári évben országosan képződő hulladékká vált csomagolás teljes tömegének – legalább 55 százalék anyagában történő hasznosítása mellett – legalább 60 százalékát hasznosítsák úgy, hogy az egy naptári évben országosan képződő hulladékká vált csomagolás anyagfajtáinak teljes tömegéhez viszonyítva anyagfajtánként a hasznosítási aránya a következő legyen: „ e) műanyag esetében 22,5 százalék, kizárólag azokat az anyagokat figyelembe véve, amelyeket újból műanyagokká dolgoznak fel.”

Magyarországon a műanyagipar nemzetgazdasági szinten stratégiai fontossággal bír, hiszen a GDP közel 3 százalékát adja⁴⁶. A keletkező hulladék kezelését illetően hazánk erős lemaradást mutat az uniós átlaghoz képest. A települési hulladék kb. 64 százaléka kerül lerakókba – összehasonlításként ez az arány Ausztriában 3,7 százalék, Hollandiában 1 százalék –, és a fennmaradó rész kerül újrahasznosításra vagy termikus hasznosításra⁴⁷. Magyarország a műanyag újrahasznosításban (31,4 százalék) az uniós lista alján szerepel, csak néhány tagállamban (Málta, Írország, Francia, Finnország, Észtország) rosszabb ez az arány. 17 tagállamban már 40 százalék feletti, 3 tagállamban pedig 50% feletti az újrahasznosítás aránya. Litvániában a legjobb a helyzet (71,4 százalék), itt a műanyag-csomagolás közel háromnegyedét újrafeldolgozzák. Ezek a számok azért is fontosak, mert uniós szinten a települési hulladékokra vonatkozóan 2025-ig 55 százalékos, 2030-ig pedig 60 százalékos újrahasznosítási arány került előírásra. A képződő műanyag-hulladék több mint felét Magyarországon hulladéklerakókban helyezük el, miközben egyre több európai ország tiltja vagy korlátozza ezt a környezetbarátnak egyáltalán nem nevezhető megoldást. Az egyszerűhasználatos műanyagokról szóló új uniós irányelv globális szinten a jogi eszköz a műanyag – főként tengeri – hulladék kezelésére. A különböző termékkategóriákra különböző intézkedéseket irányoz elő. Egyes egyszerűhasználatos műanyag termékeket kilittyák a piacról, más termékek esetében a hangsúly a használat korlátozásán lesz tagállami csökkentési célú intézkedések, gyártókra vonatkozó címkézési követelmények előírása révén. Az új irányelvet a tagállamoknak két év elteltével kell átültetniük.

⁴³ 2011. évi LXXXV. törvény 2. számú melléklet

⁴⁴ Kormányrendelet 5a.-5.d. pontok

⁴⁵ A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény 24. §-a szerinti átvételi és visszavételi kötelezettség alapján. A (2) bekezdésben meghatározottak teljesítése érdekében a gyártónak gondoskodnia kell a hasznosítási arányok teljesítéséről az Országos Hulladékgazdálkodási Tervvel (Országos Hulladékgazdálkodási Terv 2014-2020, 2055/2013. (XII. 31.) Kormány határozat) összhangban.

⁴⁶ Lásd még:

<https://profitline.hu/A-%E2%80%99Eszivoszal-hatas%E2%80%9D-felkavarhatja-a-magyar-muanyagipart-is-401967> (2020.01.15.)

⁴⁷ HGT, 1-3, 45, 59., CsÁK–MARINKÁS, 2019. 11.